

LIBRIS

We know
books

Editor: *Vasile Burhui*

Redactor: *Simona Modreanu*

Tehnoredactare: *Florentina Vrăbiuță*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CATHERINE DURANDIN

Bătrânul, Stalin și soprana / Catherine Durandin;

trad. din lb. franceză de Gheorghe Chiriță. – Iași:

Cartea Românească Educațional, 2019

ISBN 978-606-9088-40-1

I. Chiriță, Gheorghe (trad.)

821.133.1

Catherine Durandin, *Le vieil homme, Staline et la soprano*
Les Éditions L'Harmattan

Grupul Editorial Cartea Românească Educațional

Copyright © Editura Cartea Românească Educațional, Iași - 2019

Adresa: Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 2, Iași – 700124

www.ecredu.ro

CATHERINE DURANDIN

Bătrânul, Stalin și soprana

- povestire -

Traducere din limba franceză
de Gheorghe CHIRIȚĂ

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

Cuprins

I.....	9
II.....	17
III.....	62
IV.....	81
V.....	88
VI.....	97
VII.....	107
VIII.....	113
SFÂRȘIT.....	120

Preț de o clipă, nimeni nu aude, nimeni nu ascultă.

Apoi răsună un strigăt.

*Bărbatul care privea închide la rândul său ochii sub
influența unei tentative care îl smulge din loc, îl ridică,
îi ridică fața spre cer, fața i se crispează și el strigă¹.*

Eram în salon, pereți albi, vedere spre marea de cerneală albastru-intensă, adâncă, puternică fără ostentație, eram acolo când strigătul m-a frapat. Strigătul care venea din casa veche, cea pe care o văd în fața balconului lor, un etaj dedesubtul meu. Par să stea la Cefalú anul întreg, trei ghiveciuri cu mușcate agățate de balustrada balconului. Ei, vecinii mei din casa din față, pe care nu i-am întâlnit încă.

Eram în picioare, am rămas nemișcată, așteptând ce avea să urmeze.

Strigătul de-a valma răgușit și ascuțit, pătrunzător, prelungit.

Un copil, un băiat, un băiat tânăr după toate aparențele, urla: „Tata” din străfundul vieții, din străfundul viscerelor sale, „Tata”. Strigătul s-a repetat, apoi o voce de femeie și urletele făturii de la care venea strigătul, o fereastră trântită, tăcerea s-a înscăunat din nou, marea

¹Marguerite Duras, *L'amour*, Paris, Gallimard, 1971, p. 12.

nu s-a clintit măcar. Uneori, marea se înfurie și izbește stâncile împroșcând o spumă albă, uneori.

Am vrut, am încercat să mă conving că băiatul era prost crescut.

Oră albastră, oră a *blues*-ului, speranța ca soarele să nu treacă neobservat, ca noaptea să mai dea înapoi, ca noaptea să fie răbdătoare, oră albastră când totul cedează și eșuează. Atunci revin spiralele nostalgiei, nori care încep să supere.

Părăsită.

Urletul m-a făcut să tresar, vocea, revenită, strigătul imperios, dureros, urlet de groază. Tăcere, respect sau consternare împrejur, strigătul deznădejde și mânie, apel cu neputință de stăvilit.

Al unei femei, o bătrână care iese din umbra unui apartament, se agață de balustrada balconului, legănându-și capul, un cap aplecat spre pământ, cu brațele descărmate, cu pielea brațelor încrețită la coate, o scârțâitoare agățată la încheietura mâinii drepte. Părul cenușiu tuns băiețește, tăiat brutal cu foarfecele. Capul femeii închinat spre pământ, nu îi întâlnesc privirea.

A tăcut, pe neașteptate, contemplând golul, rătăcită, cu capul plecat, aplecată de parcă fusese lovită, o altă femeie în vârstă, îmbrăcată din creștet până-n tălpi în straie cenușii, s-a apropiat, a împins-o în interiorul întunecat al casei.

Fereastra a rămas deschisă.

A urmat apoi țipătul strident al pescărușilor. Repede, o trecere în zbor de pescăruși. Pescăruși sfâșietori și nebuni.

Apoi s-a înscăunat tăcerea. Fără dușmănie.

M-am gândit la ea, la Marguerite, pe neașteptate, la Marguerite Duras, la felul de a povesti strigătul unui viceconsul nebun la Lahore „e adevărat, urla în fiecare zi viceconsulul... dar dintr-un loc secret pentru mine. Ca în fiecare zi, lumea se roagă, iar el urla. E adevărat asta, striga tare și în nopțile din Lahore trăgea asupra grădinilor din Shalimar ca să ucidă. Pe oricine, doar să ucidă. Ucidea ca să ucidă”². Am recitat aceste rânduri scrise de Marguerite, rânduri pe care i le iau cu împrumut. Marguerite a intrat în viața mea. Se șterge granița dintre imaginile venite din memoria mea și a altora, scoase din cititul și recititul lui Marguerite Duras.

Marguerite s-a impus, urlet al femeii rănite în inimă de iubitul ei, într-o cafenea la capătul unui chei, în fața unor turnătorii, în timp ce copilul, un copil, exersează, cântând fără tragere de inimă o sonatină, o sonatină în *moderato cantabile*, de câte ori am ascultat-o pe Lucile, moderată și cântând, mă gândeam moderează-te, Lucile, pasiunea te istovește.

Strigătele, la Marguerite, nu le uit, ele mă urmăresc și mă obsedează, acel strigăt din Cefalú, pe care Lucile nu l-a auzit, acel strigăt al nebunei din Cefalú.

²Marguerite Duras, *Écrire*, Paris, Gallimard, 1993, p. 21.

Odată cu strigătul din Cefalú, am regăsit strigătul viceconsulului care mă urmărește, mă intrigă și mă necăjește. Un strigăt neîntrerupt, cel al ucigașului, cel al nebunului de război. Strigătul ieșit din pânțelele lui Marguerite.

Strigătul din Cefalú, mă abat și apoi,

strigătul de groază al nebunei din Sicilia mă conduce la Lucile, soția lui Jean, Lucile dispărută în mare, la țăr-mul Cezareei, departe de mal, era primăvara, Lucile îmbarcată, răsturnată, înecată, soția lui Jean.

Barca, în depărtare, s-a scufundat.

– Lucile?

– Ah! răspunde Jean, biata mea Lucile a dat totul peste cap. Lucile sparge totul, răspunde el, nehotărât și dus pe gânduri.

Strigătul din Cefalú mă duce înapoi la Lucile, la Jean. Lucile, iubita lui Jean.

Jean? Jean îmi povestește. Povestirea lui despre moar-tea lui Lucile, povestire sinceră, cu încetul, o povestire spusă o singură dată, am ascultat, am reținut, la Haifa am zis că era o scenă de tragedie și am repetat-o.

Tragedia s-a anunțat.

Jean, scotocitor de amintiri moarte și bine clasate, un istoric. A înălțat în jurul său barierele înalte ale erudiți-ei. Lucile cânta. Soprană. A ascultat-o vreodată? Jean

nu spunea nimic despre concertele lui Lucile, conștient de perfecțiunea vocii, gelos pe această excelență, gelos tăcut. El tatona în umbra arhivelor, modela scriitura, să ajungă la o expunere controlată, fără stânci submarine, fără contraste. Cuvinte bine alese, niciunul nu îl depășește pe celălalt, ordonate, șlefuite. Narațiunea lui Jean este explicită, i se construiește un renume de clasic în mediul istoricilor. Lucile freamătă, nu cumva să scape nota, e încordată, ultima vrie, plăcere și disperare când vocea tace și când tenorul se avântă și recuperează mingea. Jean aruncă o privire răutăcioasă asupra tenorului, Lucile îi aparține. Strigătul lui Lucile, strigătul de chemare dezolat al lui Lucile, el nu îl aude, ea l-a transformat în muzică, înțelepțește, nebunește, cântecul înăbușă și interzice strigătul. Un strigăt modulată.

De ce se temea atât de mult Lucile?

De cuvinte.

„Și cuvinte, toate astea, cuvinte căci, în adevăr, prietenii mei, ce altceva avem noi? Cuvinte care se apleacă sub pana noastră, ca niște insecte pe care le ucidem în masă, cuvinte cu țepușe mari, care ne zgârie, cuvinte care iau foc, brusc, și trebuie să strivim acest foc cu mâinile noastre goale, nu e ușor”³.

Lucile vorbea puțin, ea cânta. Clama cuvintele altora, pentru a înăbuși strigătul care o teroriza. Clama strigătul lui Verdi, al lui Bellini. În armonie, Lucile la limita

³Yves Bonnefoy, *L'heure présente*, Paris, Mercure de France, 2011, p. 115.

Jean își aduce aminte, și-a adus întotdeauna aminte de Cezareea, altădată Iudeea, astăzi Israel. Jean își aduce aminte de Irod, regele Iudeei. Splendori ale ocrurilor din Cezareea, acest port maritim, și imensitatea templului lui Irod, de coloanele sale dărâmate la nivelul apei, într-un contur croșetat de valurile mici care scaldă templul, îl mângâie dintotdeauna, de atâta amar de vreme.

Primele trepte ale templului.

Își aduce aminte de Cezareea și că Lucile s-a dus pe lumea cealaltă. Pretinde că a uitat data, o precizare, una singură, primăvara.

Această imagine a Cezareei nu l-a părăsit. Soarele, soarele roșu al zilei care se anunța toridă, când Lucile a urcat în barca aceea care s-a înclinat, ea a îndreptat-o și s-a îndepărtat de mal, lungă fâșie de nisip întinsă, nisip amestecat cu alge scămoșate.

Jean își aduce aminte, scena aceea în soare și marea în care intră Lucile trăgând barca spre dânsa.

Ajunsese în vârful gradenelor de piatră ale teatrului din Cezareea.

Aeriană, subțire, îmbrăcată toată în văluri de muselină neagră, lungă sa etolă albastră largă, aeriană, ușoară, alungită, a coborât treptele, cocoțată pe espadrile strănse în șireturi, cu tocuri înalte ortopedice, a venit la el.

Tăcere.

Au mers de-a lungul hipodromului, pășeau unul lângă altul, doi tineri călăreți țopăiau pe pistă, gâfâind, caii și călăreții gâfâind în praful nisipos, Lucile a zis că avea să facă un tur cu barca, Jean a acceptat.

Lucile a urcat în barcă, și-a suflecat mânecile lungi, a apucat vâslele, s-a îndepărtat, înainta în direcția vântului în larg, vântul o împingea ușor, ea nu s-a mai întors.

Am comandat jerbe de zorele, albe, mov și trandafirii, și am plâns-o pe cea înecată. L-am însoțit pe Jean la crematoriul din Père-Lachaise, a venit și un tenor, discret, Jean distrat, absent.

Lucile s-a înecat la Cezareea. Eu o așteptam la Haifa.

Jean a întâlnit o istorică, apoi o alta, pe urmă o geografă, fotografia lui Lucile a dispărut din biroul lui, renumele savantului a crescut, în timp ce el, odată cu anii, îmbătrânea.

Primăvara, când doi pescari au adus barca pe plaja din Cezareea, Lucile alungită, un pulover de lână roșu așezat pe fața ei, la Cezareea, când au depus înecata pe nisip, o muscă neagră a făcut câteva cercuri deasupra picioarelor dezgolite ale lui Lucile, învinețite de apa mării, o muscă rătăcită, Jean povestea cu precizie prezența acelei muște rotindu-se, dezgustul său, puloverul roșu pe fața lui Lucile pe care el nu cuteza să îl ridice, musca sâcâitoare, insultătoare.

Atunci pagina aceea a lui Marguerite, pagina aceea s-a impus.

„Musca era moartă. Regina aceea. Neagră și albastră.

Acea, musca aceea pe care o văzusem eu, era moartă. Încet. Se zbătuse până la ultima tresărire. Și apoi cedase. A durat poate între cinci și opt minute. Durase mult. Era un moment de spaimă absolută. Și asta a fost plecarea spre alte ceruri, alte planete, alte locuri⁴.”

Lucile s-a înecat la Cezareea, într-o zi de 25 martie, aveam să sărbătorim cei treizeci de ani ai lui Lucile, știu că Jean a lăsat acea muscă să se așeze pe trupul celei înecate, nemișcată, împietrită, el nu se sinchisea.

Nu îi port sâmbetele pentru asta.

Îi editez memoriile, îi smulg imagini, el se zbate, Jean nu-și lasă amintirile să se depene, el se ascunde, se ferește.

Să fi uitat oare totul? Jean strânge din dinți ca să nu spună, *moderato cantabile*, *moderat și cântând*, ce înseamnă aceasta?

Jean se încrâncenează, nu înțelege, refuză să înțeleagă.

Repetă că nu înțelege, n-am să mă dau bătută.

Moderato cantabile.

⁴Marguerite Duras, *Écrire*, op. cit., p. 43.

II

Și vă spuneam într-adevăr, puținii mei tovarăși, vă spuneam într-adevăr, nu-i așa că se face ziuă? Hai, să mai înaintăm, să adunăm toate dorințele noastre, toate amintirile noastre, voi acele strigăte, chemări, urlete, suspine, iar eu împreună cu voi râsetele, hohotele de râs atât de departe din toate părțile sub cerul atât de jos pe care îl atingem cu mâinile noastre întinse! Este evident că se face ziuă, prietenii mei, evident că ea se revarsă peste noi, colorează din nou totul, duce cu sine și împrăștie totul⁵.

Prima criză, simptom al depresiei care avea să urmeze, s-a produs după masa de seară oferită de Marie Leduc, ambasadoarea Franței la București.

Adrian Talase, constatând că grilajul grădinii sale părea blocat – dar ce făcea oare garda de corp care ar fi trebuit să vină în fugă? – a ieșit din mașină și, în fața șoferului înmărmurit, a început să urle, să vocifereze, lovind violent cu piciorul înalta poartă închisă. Lovituri regulate, ritmate, furioase. Urla în engleză: „Enough! Enough!“. Ceea ce a surprins-o pe Silvia, soția sa. Adrian este un francofon desăvârșit, de ce aceste strigăte în engleză? Aceste strigăte?

Niște urlete, de fapt.

⁵Yves Bonnefoy, *L'heure présente*, op. cit., p. 115.

*Destul (engl.), (n. red.).

Strigătul, memorie populată de strigăte. La alde Talase, furia domină strigătul și îl îneacă. Talase urlă.

Nici un trecător în momentul acela pe trotuarele largi pe jumătate desfundate ale marelui bulevard umbrat de platani bătrâni și oboșiți. Vlăguți.

Dineul de la reședința ambasadei Franței din centrul orașului nu fusese dezagrabil, cină oferită cu ocazia unui seminar tratând despre laicitate, organizat de Colegiul Noua Europă din București. Trei profesori universitari din Paris și Lion, doi academicieni români obișnuiți ai tuturor colocviilor și prieteni cu Adrian și un arhitect renumit. Pentru talentul și averea lui, pentru felul în care își folosea bogăția.

Marie Leduc, ambasadoarea Franței, elegantă, îmbrăcată în bleumarin, elegantă cum este cu orice prilej, s-a dovedit trufașă ca de obicei, Adrian pretinde că se deprinsese cu acea postură de răceală, cu acea rigiditate aplicată care ascunde o altă realitate: Marie Leduc întreține o legătură directă cu atașatul militar american... Adrian a descoperit cu ușurință „această afacere”, are aliați puternici în birourile serviciilor de informații. În interior ca și în exterior. Adrian a păstrat din anii petrecuți în fruntea guvernului, în calitatea sa de prim-ministru, contacte utile. Idila Marie Leduc nu i-a scăpat. O ambasadoare, celibatară și frumoasă, asta se vede și se urmărește. La București, ca și în altă parte.

„Enough”, urla Adrian, sufocându-se de furie, înăbușindu-se, sughițând, până când garda de corp, trezită, cuplează sistemul care face să pivoteze apoi să deschidă

larg poarta gardului de zăbrele. Adrian nu s-a urcat în mașină. Îmbrâncind garda, s-a repezit spre locuință pentru a suna.

– Ca un nebun, va spune Silvia. Ca un nebun, a confirmat ea.

Fractură în decor, prea mult vacarm neașteptat, limita depășită, dincolo de buna-cuviință, o violență neîntețmeiată și scurtă.

Talase strâns cu ușa.

Mergând cu băgare de seamă pe aleea pavată cu marmură care duce la poarta principală decorată cu picturi pe sticlă roșii și albastre, neîndemânatică, pe tocurei cui foarte înalte, Silvia l-a urmat. Silvia își leagă corpul îngrelat pe pantofi lăcuiți incomozi, un soi de sfidare, nu am înțeles niciodată de ce această alegere care nu o prinde cătuși de puțin, picioarele i se umflă și o strâng. Uluită, femeia de serviciu l-a văzut pe primul-ministru năpustindu-se spre bucătăria largă de la parter, aplecându-se deasupra chiuvetei și bând, bând cu sete apă din robinet. Ea a luat un pahar, a turnat în el apă minerală pură și plată din munți, i l-a întins patronului care l-a aruncat pe podea începând iarăși să strige.

O înjura pe „târfă”, ambasadoarea, o femeie oarecare, acea Marie care afișa atâta aroganță. Disprețul unei occidentale nespălate la adresa unui român! Cine se credea? Se va răzbuna, ea avea să plătească. Va înghiți multe din cauza legăturii ei, secretul legăturii ei avea să fie în curând cunoscut de întreg Bucureștiul și